

Boeken

Gerritjan van Luin

Gerritjan van Luin is zelfstandig coach en adviseur en oud-redacteur van DNM
E-mail: gvluin@gmail.com

Joep Dohmen (2023).

Iemand zijn. Filosofie van de persoonlijke vorming.

Ambo | Anthos.

Iemand worden is zo gemakkelijk nog niet

'Elk mens heeft zelfdiscipline nodig', schrijft Joep Dohmen ruim over de helft van *Iemand zijn*. Nou, discipline heb je volop nodig om Dohmen's magnus opus aan te kunnen. In de eerste plaats omdat het om een vuistdikke pil van 751 pagina's gaat. Vervolgens om mee

te gaan in de vele, scherpe en fundamentele debatten met een indrukwekkend aantal filosofen, pedagogen en sociale wetenschappers. Om door de herhalingen en de wens om zo volledig mogelijk te zijn heen te lezen. En tenslotte, om de somberheid van zijn stevige taal te verdragen ('De crisis in het onderwijs is zo mogelijk nog groter dan in de opvoeding'; 'Geesteloosheid, liefdeloosheid en culturele bloedarmoede zijn de schandvlekken op onze neoliberale samenleving'; 'Jongeren riskeren een biografische ineenstorting als ze niet leren zelf standpunten in te nemen').

Iemand zijn is in een aantal opzichten een 'zwaar' boek.

En toch, en toch... is het boek de moeite waard om te lezen. Misschien niet voor iedereen van kaft tot kaft (al mis je dan wel de zeer erudiete beschouwingen over ideeën over zelfkennis van Socrates, Erasmus' kijk op bescheidenheid, Kants opvattingen over mondigheid en autonomie, Nietzsches ontwikkelingsperspectief op de mens als 'vrije mens' en Foucaults oproep om van het leven een kunstwerk te maken). Maar als je het voor lief neemt niet precies te weten op welke imposante schouders Dohmen staat en vooral benieuwd bent naar wat hij zelf te bieden heeft, lees dan de laatste twee delen van het boek waarin Dohmen ouders en onderwijsgeevenden handreikingen biedt bij de bildung - door hem opgevat als 'begeleide zelfbegeleiding' - van jongeren.

En die vorm van bildung is hard nodig: 'Jongeren zijn niet vanzelf in staat zijn tot bewuste zelfbepaling. Ze hebben eerder de neiging om elke inmenging af te houden en zich door hun eigen impulsen en willekeurige verlangens te laten bepalen'. Dat geldt vermoedelijk voor alle tijden. Maar jongeren hebben het in deze tijd nog eens extra lastig. Veel inmenging is er niet. Traditie

en autoriteit zijn immers verdwenen; ouderschap en onderwijs, zo lazzen we eerder, zijn in crisis. En het is de vraag hoeveel 'eigen' er is aan die impulsen en verlangens in een tijd waarin sociale media en technologie een stevige invloed hebben op de kneedbaarheid van wat waar, goed en mooi is. 'Het neoliberalisme heeft gedurende vele decennia volstrekt overspannen verwachtingen gewekt over onze speelruimte en heeft een verkeerd beeld geschapen van onze vrijheid en verantwoordelijkheid'. Wat voor houvast heb je? Je eigen leven invullen is zo gemakkelijk niet.

De hoogste tijd dus voor nieuwe cultuur van het zelf, zoals Dohmen dat noemt, waarin 'concrete mensen, jong en oud, kunnen ontdekken wat het betekent om iemand te zijn en hoe we een weerbare, morele persoonlijkheid kunnen worden.'

Daar is nogal wat voor nodig: zelfkennis, motivatie, zelfdiscipline, het vermogen om het perspectief van de ander in te nemen, erkenning krijgen en geven. Dohmen gaat op alle uitgebreid in. En in de kern gaat het om het leren leven in het hier en nu waarin je recht doet aan je geschiedenis en aan je verwachtingen: Ik moet op waarachtige wijze nu eens de tijd leiden door weloverwogen bepaalde keuzes te maken, dan weer mij door de tijd laten leiden door al even weloverwogen niet te kiezen, niet te handelen en mijn lot te aanvaarden. Daarom betekent leren leven in het nu megalomanie noch ontzeling. Het betekent dat ik zowel actief als passief probeer te worden wie ik ben, met bescheiden trots. Als dat lukt, kan ik zeggen dat ik iemand geworden ben.

Dat 'te worden wie ik ben' moet niet begrepen worden als het ontkiemen van een pit, een onveranderlijke kern in jezelf die je tot ontwikkeling moet brengen. 'Iemand zijn' ben je altijd temidden van anderen (autonomie is voor Dohmen altijd 'relationele autonomie'). En daar is weinig onveranderlijks aan. Het is eerder het proces van op een eigen manier 'volwassen' worden in een wereld met anderen. Je leven zelf bewust ter hand nemen. Voor Dohmen betekent dit, 'dat je onderweg niet vlucht in consumentisme, fundamentalisme, dog-

matische scepsis of zelfvernietiging'. 'Het getuigt van volwassenheid', zo schrijft Dohmen, 'als je alles doet wat in je macht ligt om jouw deel van de wereld dichter bij de ideale toestand te brengen, terwijl je daarbij nooit de werkelijke stand van zaken uit het oog verliest'. Dohmen spreekt in dit verband van 'toe-eigening' van onszelf elke dag opnieuw en van 'ont-eigening' door het weerstand bieden aan tal van verleidingen.

Geen geringe opgave en niet iets om alleen aan de jongere zelf over te laten. Dohmen spreekt dan ook over begeleide zelfvorming. En voor die begeleiders ziet hij een aantal vormingstaken: 'ouders, neem je gidsfunctie weer op en laat je gezag weer gelden!', roept Dohmen uit. En hij citeert daarbij instemmend Hannah Arendt: 'volwassenen zijn verantwoordelijk voor de persoonsvorming van jongeren'. Daarbij is het zaak niet de vrijheid van jongeren in de weg te staan, maar te begeleiden. En daarmee niet de gemakkelijkste weg kiezen, want – en daarbij citeert Dohmen de Franse pedagooog Philippe Meirieu die we net als Arendt vaker in boekbesprekingen in de DNM zijn tegengekomen – 'ouders en leraren hebben de plicht om weerstand te bieden; het kind te leren tijd te nemen om zich vragen te stellen (...), zijn impulsen te beheersen en zo zijn wilskracht op te bouwen'. De discussie over het al dan niet toestaan van mobiele telefoons op school laat zien hoe actueel deze opdracht is.

Naast het voeren van het goede gesprekken over weerstand bieden tegen ont-eigening is een tweede soort gesprek tussen jong en oud belangrijk: dat over inspireren en aandacht geven. Veel suggesties over hoe je zulke gesprekken het beste kunt voeren geeft Dohmen overigens niet. Zijn hoop is vermoedelijk dat zijn boek de ouder of leraar niet alleen helpt om zelf weerstand te bieden aan alle hedendaagse ver- en afleidingen en het 'iemand worden' waar nodig ter hand te nemen, maar tegelijk indringend genoeg is (en dat is het!) om de stoute schoenen aan te trekken en het gesprek aan te gaan met kind of leerling. En vooral de discipline te ontwikkelen om dat ook vol te houden! Want dat lijkt me wel nodig in een gezin waarvan de agenda's van de gezinsleden vaak niet parallel

lopen, en in school waarin werkdruk, lerarentekort en overvolle programma's weinig vrije aandachtstijd bieden. De belangrijkste boodschap van Dohmens boek is precies daar weerstand aan te bieden en andere keuzes te maken.

Aristoteles schreef, lezen we op bladzijde 746: 'door de juiste houding maak je betere keuzes en door betere keuzes ontwikkel je de juiste houding'. Al die 746 bladzijden komen daarin samen. Had het niet korter gekund? Vast wel, maar dan had je ook veel moois gemist. ■

Men formuleert hoge verwachtingen, besteedt veel aandacht aan het leren van (basis)kennis en vaardigheden en het ondersteunen van leerlingen daarbij. Islamitische basisscholen leveren vaak het hoogst mogelijke advies af voor de middelbare school, omdat ze focussen op de basisvakken. Als ouders die hier veel belang aan hechten consequent zijn, zouden ze hun kind dus daarnaartoe moeten sturen.

Rooijendijk houdt een pleidooi voor gemengde scholen, zodat kinderen uit verschillende culturen elkaar kunnen ontmoeten. Dan moet je wel rekening houden met bijvoorbeeld de ramadan of Ketikoti. Les 3 heeft zelfs als provocerende titel: Verbied witte scholen. De auteur maakt aannemelijk dat zo'n witte school in veel opzichten een probleem heeft en is.

Uiteraard hebben de kleurrijke scholen te maken met de confrontatie van verschillende culturen: school-, straat- en thuiscultuur. Ze vonden vaak goede werkwijzen, uitgaande van het adagium: omarm de kinderen. Dat betekent dat er veel gepraat wordt met elkaar: met leerlingen, met collega's en met ouders. De scholen laten vaak een hoge ouderbetrokkenheid zien, mijs de school daar positief beleid op maakt: ouderkamer; betrekken vaders; op tijd in gesprek gaan over lastige onderwerpen als Paarse Vrijdag of Lentekriebels. Ook hier blijkt: er is veel mogelijk als je een beetje rekening houdt met elkaar. De scholen nemen ook veel verantwoordelijkheid voor het welzijn van de kinderen en ondersteunen van de ouders bij het opvoeden, vanuit de overtuiging dat dat bijdraagt aan betere leeromstandigheden voor de kinderen.

Omgaan met het lerarentekort

Rooijendijk houdt daarbij een vurig pleidooi voor het herwaarderen van vakmanschap, ook dat van de leraar. Te vaak worden tegenvallende resultaten wat betreft taal en rekenen geweten aan ontbrekend vakmanschap. Het lerarentekort is echter vaker de reden. In april 2019 schreef de Onderwijsinspectie onder de kop *Lerarentekort op zwarte scholen nijpend*: 'Scholen waar meer dan driekwart van de leerlingen een niet-westerse migratieachtergrond heeft, hebben vijf keer zoveel last van het lerarentekort als scholen waar minder dan een kwart van de leerlingen een niet-westerse migratieachtergrond

heeft. Veel leerkrachten schrikken blijkbaar terug voor zo'n school.' Ten onrechte, zoals dit boek laat zien. De scholen die Rooijendijk bezocht, lieten veel voorbeelden zien van creatief omgaan met het lerarentekort: inzet van andere professionals, organiseren van een thuiswerkdag van de leerlingen (inclusief zorgen voor een laptop wanneer noodzakelijk), halveren van klassen door afwisselend de ene dan wel de andere helft van een klas lessen door een 'onbevoegde' te laten geven: gymleraar, bibliothecaresse, kunstenaar, ouders (quote van een directeur: 'onbevoegd, maar wel bekwaam, daar selecteer ik op'). Niet vragen of het mag, maar doen. En als de resultaten goed zijn mag er ook veel van de Inspectie, zo blijkt.

Rooijendijk schrikt niet terug voor heldere en provocatieve stellingen. Zoals: hef kleine scholen op. Dat helpt tegen het lerarentekort, en bovendien: kwaliteit is op een kleine school lastiger te bereiken. Verder wijst ze ook naar een heel ander deel van de oplossing: het 'terughalen' van leraren uit zzp-organisaties zoals (commerciële) nascholing en beleidsontwikkeling. Ze vindt trouwens dat je überhaupt zzp'ers in het onderwijs zou moeten verbieden. Daar lekt veel geld weg en het heeft perverse effecten doordat leraren actief benaderd worden bij hun school te vertrekken om daarna weer ingehuurd te worden.

Voor schoolleiders is de boodschap: vorm een visie, bepaal je doelen, en handel ernaar. En de belangrijkste les van het boek: blijf je als leraar of schoolhoofd bewust van je bril, en alles wat je daarmee niet ziet. Illustratief daarvoor is de titelgeschiedenis van het boek: die ging eerst over zwarte scholen, maar dat bleek een beladen begrip, vooral bij de scholen zelf. 'Kleurrijk' dekt de lading van het boek veel beter. Het gaat niet alleen om problemen, maar juist om de oplossingen en de positieve voorbeelden die de scholen laten zien. De slotzin van het boek resoneert na de laatste verkiezingen nog meer dan toen hij geschreven werd: laat je niet polariseren!

Vijftien lessen die kleurrijke basisscholen ons leren is goed leesbaar en leerzaam. Niet alleen omdat het goed geschreven is, maar ook omdat de auteur haar

verwondering beschrijft over de verschillen tussen wat ze verwachtte en wat ze aantrof bij bezoeken aan 'zwarte' scholen in Amsterdam, en kritische vragen stelt, waarbij ze niet schroomt kritisch te kijken naar de praktijk op

haar eigen school. En omdat ze niet schroomt een krachtig standpunt in te nemen ten aanzien van kernpunten in het onderwijsbeleid rond lerarentekort en onderwijskansen. ■

Pieter Leenheer

Pieter Leenheer is redacteur van DNM

E-mail: pieter.leenheer@planet.nl

Johannes Visser (2023)

Is het voor een cijfer? Hoe jongeren meer kunnen leren met minder stress.

De Correspondent

Met name sinds Biesta's *Goed onderwijs en de cultuur van het meten* uit 2012 is de onvrede met de meetcultuur alsmaar manifester geworden. Niettemin is diezelfde meetcultuur onverminderd een factor van belang, met alle problemen van dien. Zoals de nefaste invloed op de motivatie van leerlingen die Correspondentjournalist en oud-leraar Nederlands Johannes Visser laat zien in *Is het voor een cijfer?* Visser beoogde trouwens niet zozeer een boek(je) te schrijven als wel een pamflet, een oproep aan alle betrokkenen, niet alleen OCW, scholen en

leraren, maar ook leerlingen, om in het geweer te komen tegen de perverse effecten van de meetcultuur. Want die effecten zijn nu eenmaal aanzienlijk: ze halen de ziel uit het onderwijs. Even kort door de bocht: Visser berekent dat leerlingen 102 cijfers per jaar krijgen en door al dat gemeet is een substantieel deel van de leerlingen de interesse voor inhouden kwijtgeraakt en werkt alleen of voornamelijk voor een cijfer. Sommigen zijn heel handig geworden in het mikken op zesjes, anderen zijn bereid tot plagiaat en spieken om maar goed te scoren, en zoals Visser laat zien, zelfs leerlingen die alsmaar uitstekend scoren, blijken soms eerder verslaafd aan het halen van tien dan geïnteresseerd in inhouden. Al dat gecijfer leidt tot oppervlakkig leren. Lekker makkelijk, dat wel, maar aanzienlijk minder betekenisvol.

Tijd

Het is tijd, aldus Visser in het laatste hoofdstuk van zijn boekje, om het onderwijs te ontcijferen. Het belangrijkste middel daartoe is creëren van tijd voor persoonlijke aandacht voor leerlingen. Hoe belangrijk dat is, had Visser eerder al, op pagina 49, glashelder gemaakt:

"Wil ik één leerling leren schrijven, dan kijk ik zo nu en dan over zijn schouder mee terwijl hij die tekst schrijft. Ik hoop dat de leerling zijn best doet omdat hij ervaart dat hij een steeds betere schrijver wordt en omdat we een band opbouwen.

"Wil ik niet één, maar tien leerlingen leren schrijven, dan kijk ik niet over hun schouder mee, maar laat ik ze een tekst bij me inleveren. Ik zet feedback in de kantlijn en laat ze de tekst herschrijven. Ik bouw een iets minder hechte band op, maar hoop dat mijn leerlingen hun best blijven doen omdat ze desondanks merken dat ze betere schrijvers worden.

"Wil ik niet tien, maar tweehonderd leerlingen leren schrijven, dan heb ik geen tijd om persoonlijke feed-

back te geven. In plaats daarvan zet ik wat algemene schrijftips op het bord. Met een paar leerlingen bouw ik een band op, maar van de meeste weet ik na twee weken nog altijd niet hoe ze heten. En omdat ik geen tijd heb om feedback te geven, weten mijn leerlingen tijdens mijn lessen niet zo goed hoe ze betere schrijvers kunnen worden. Om ze aan het schrijven te krijgen, heb ik daarom een ander middel nodig: een cijfer. Pas wanneer ik na twee maanden de toetsen nakijk, weet ik wat mijn leerlingen kunnen (en niet wat ze geleerd hebben, want misschien konden ze twee maanden eerder al net zo goed schrijven).”

Kortom, wat ons onderwijs smartelijk mist, is tijd als oefenruimte, of zoals A.D. de Groot dat ooit in *Vijven en zessen* bepleitte, selectievrije periodes (De Groot. 1966).

Het boekje van Visser is bepaald lezenswaardig, maar het slot stelde me wat teleur. Geheel in de geest van de constructieve journalistiek van De Correspondent sluit Visser zijn boekje af met een viertal oplossingen. De laatste is gericht aan leerlingen: ‘Ben je een leerling die na lezing van dit boekje gemotiveerd is iets te doen aan al die cijfers in het onderwijs? Word dan actief in het LAKS.’ De andere drie betreffen meer het systeem en vallen mij eerlijk gezegd een beetje tegen:

- Schrap een paar verplichte vakken (bijvoorbeeld Frans en Duits) en werk met keuzevakken in bouwenbouw alsmede een pakket zonder wiskunde.
- Laat leerlingen zelf een vakkenpakket samenstellen in plaats van een profiel.
- Schaf het eindexamen af en maak van het profielwerkstuk het slotstuk van de middelbare school.

Zeker die laatste aanbeveling onderschrijf ik van harte, zij het dat daarvoor op scholen nog wel het nodige moet gebeuren zoals Inge Okkes vorig jaar *Hoeveel fietsers rijden er door rood?* liet zien (Okkes. 2023). Maar afgezien van het feit dat de oplossingen alleen het vwo betreffen, de zaken liggen wel wat complexer dan Visser vooronderstelt.

Cijfergekte versus cijferliefde

Visser stelt dat de cijfergekte al vanaf de invoering van

de leerplicht in 1901 bestaat: toen werd de leerplicht ingevoerd en zou de overheid het onderwijs met diploma's en toetsen en cijfers vanaf een afstandje zijn gaan controleren. Maar zo is het niet gegaan. Tot de zeventiger jaren van de vorige eeuw, aldus oud-Inspecteur-generaal Ferdinand Mertens in *De minister en de inspecteur-generaal*, beschouwden de overheid en de burger alle scholen als (even) goed aangezien ze allemaal onder dezelfde condities werkten. Pas na WO II, toen de overheid overstapte op constructief onderwijsbeleid, werd de vraag naar kwaliteit en evaluatie ervan belangrijk. Dat, plus de toen inzetende massificatie van het onderwijs vergde rationalisering en dus gebruik van cijfers (Mertens. 2023).

Op dat moment was echter gebruik van cijfers al decennialang bon ton in het onderwijs. Tekenend is dat bijvoorbeeld Maria Montessori zich al rond 1900 verzette tegen geven van cijfers, terwijl tegen het eind van die eeuw de filosoof Cornelis Verhoeven zijn *Tractaat over het spieken* kon voorzien van de veelzeggende ondertitel *Onderwijs als producent van schijn* (Verhoeven. 1980). Overigens is niet meer na te gaan wanneer het gebruik van cijfers precies begonnen is in het onderwijs. Volgens Roger Standaert is de industriële logica van het meten van arbeidsprocessen via het Taylorisme in het begin van de twintigste eeuw, zeker een gangmaker geweest (Standaert. 2023). Maar in *Een geschiedenis van het onderwijs in Nederland* wijst Piet de Rooy erop dat in de Westerse cultuur kwantificeren al veel langer werd gezien als de manier om achter de structuur van de werkelijkheid te komen, waardoor de betekenis van cijfers sterk toenam (De Rooy. 2018). En alleen al uit al die likes en sterren waarmee we inmiddels de kwaliteit van zowel spullen, hotels en restaurants als die van boeken en concerten beoordelen, blijkt hoe breed die hang naar kwantificeren verbreid is. En weliswaar zal elk onderwijsmens grif toegeven dat haast niets zo ongrijpbaar is als onderwijskwaliteit, toch gaan mensen, en dus ook leraren, gewoon door met meten omdat ze zoals Berend van der Kolk in *De meetmaatschappij* stelt, ‘grip willen krijgen, en dat vraagt om versimpeling van de complexe werkelijkheid en dat is wat meetsystemen kunnen als

geen ander' (Van der Kolk. 2021). Kortom, veel leraren waren ook al ver voor de meetcultuur losbarste, gewend leerlingprestaties te becijferen, bijvoorbeeld om ze aan het werk te houden, en daar komt niet op slag verandering in, lijkt mij. Niet alleen omdat ze veel leerlingen moeten bedienen (zie het citaat hierboven), maar ook doordat het curriculum veel te omvangrijk is voor de beschikbare tijd.

Weg met de edubesitas

Visser stelt wel voor om in het curriculum te snijden, maar zijn voorstellen zijn eigenlijk goedbedoeld lapwerk. Het curriculum is strikt genomen belachelijk omvangrijk, zo omvangrijk dat er geen tijd is voor enige diepgang, terwijl er als het aan de buitenwacht ligt, ook nog eens van alles en nog wat bij moet komen. En de enkeling die vraagt, als dit of dat erbij moet, wat gaat er dan uit? - die wordt nooit gehoord. Maar misschien komt dat laatste wel doordat snoeien in het curriculum buitengewoon pijnlijk is. Er zijn zoveel gevestigde belangen mee gemoeid dat je er met de gebruikelijke polderaanpak oftewel lenige netwerksturing (Hooge. 2017) nooit uitkomt. Maar hoe dan wel? In elk geval is iets als 'bom erop en opnieuw beginnen' geen optie. Maar misschien zou het al wel helpen als gezaghebbende personen uit uiteenlopende hoeken het erover eens zijn dat onderwijs per definitie een *contested area* is: het omvat ons collectief geheugen en belichaamt de hoop van onze samenleving, maar over wat dat alles in concreto in moet houden, lopen de meningen per definitie ver uiteen. En gezien de beschikbare onderwijstijd zouden we dus met z'n allen onder ogen moeten zien dat de kwaliteit van het onderwijs altijd tekort zal schieten. Heel erg is dat overigens niet. De leerlingen hebben immers na hun diplomering nog een heel leven voor zich waarin ze doorgaan met leren. Een school is geen eindonderwijs. Het is een begin. Meer niet. ■

Referenties

- Groot, A.D. de (1966). *Vijven en zessen. Cijfers en beslissingen: het selectieproces in ons onderwijs*. Wolters Noordhoff.
- Hooge, E.H. (2017). *Sturingsdynamiek in onder-*

Post scriptum

In het lange citaat hierboven wijst Visser er min of meer terloops al op dat ook de taakbelasting van leraren maakt dat ze naar cijfers grijpen. Even zeer kort door de bocht: het werk is zo slecht verdeeld over het jaar respectievelijk de werkdag dat je onmogelijk kunt voldoen aan alle eisen die de taak eigenlijk stelt. Om even bij een volledige baan in het vo te blijven: de consequentie van al de schoolvakanties is dat je om aan de 1659 uren op jaarbasis te komen tijdens werkweken eigenlijk meer uren dan andere werknemers moet maken, maar lesuren zijn vergeleken bij die in andere banen, en zeker na de komst van Passend Onderwijs, zo intensief dat leraren onvermijdelijk een hoge werkdruk ervaren. Het lastige is echter dat die werkdruk niet alle vakken treft, en dat is, samen met de gehechtheid van menig onderwijsgevende aan lange vakanties, een belangrijke reden waarom zoeken naar een oplossing al decennialang niet lukken wil.

wijs op stelselniveau: lenige netwerksturing door de overheid. TIAS School for Business and Society.

- Kolk, B. van der (2021). *De meetmaatschappij. Waarom we alles meten en wat dat met ons doet*. Uitgeverij Business Contact.
- Mertens, F. (2023). *De minister en de inspecteur-generaal. Fragmenten uit de geschiedenis van het onderwijstoezicht*. Eburon.
- Okkes, I.M. (2023). Hoeveel fietser rijden er door rood? Het profielwerkstuk vraagt om doorlopende leerlijn en gemeenschappelijke taal. In: *DNM 10.3* (september 2023), 69-74.
- Rooy, P. de (2018). *Een geschiedenis van het onderwijs in Nederland*. Wereldbibliotheek
- Standaert, R. (2023). *Meetbaarheid en cijferbaarheid*, Impuls blog d.d. 8-2-2023.
- Verhoeven, C. (1980). *Tractaat over het spieken. Onderwijs als producent van schijn*. Amboboeken.

COLOFON

DNM - De Nieuwe Meso,

Vakblad voor onderwijs en leiderschap

ISSN 2352-331X

De Nieuwe Meso is een vakblad voor schoolleiders, teamleiders en bestuurders in het primair en voortgezet onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs, die graag lezen over onderwerpen waarmee zij in hun dagelijkse werk te maken hebben. DNM legt verbanden tussen theorie en praktijk, idee en uitvoering, het macro-, het meso- en het micro-niveau, buiten en binnen, wat er is en wat er zou kunnen of moeten zijn. Ook in het met elkaar verbinden van lezers tot een community wil DNM een faciliterende rol spelen.

DNM sluit aan bij hun actualiteit. Niet door vluchtig mee te gaan in de hectiek en de hypes van alledag, maar juist door de tijd te nemen voor actuele en relevante onderwerpen, die gedegen en uit meerdere perspectieven te behandelen en soms van een relativiserende knipoog te voorzien."

**UITGEVERIJ
KLOOSTERHOF**

De Nieuwe Meso is een uitgave van:
Kloosterhof Neer B.V.

Eric Vullers, uitgever
Napoleonsweg 128A,
6086 AJ NEER
T. 0475-597151
info@kloosterhof.nl
www.kloosterhof.nl

Redactie

Klaas Pit - hoofdredacteur
Laura Kirchner
Pieter Leenheer
Jeroen Onstenk
Tanja de Ruijter
Margriet van der Sluis
Marianne van Teunenbroek
Anneke Westerhuis
Puk Witte

Eindredactie

Inge Okkes

Correspondenten

Astrid van Buuren
Saskia van Lieshout
Gerritjan van Luin
Evi van der Meer
Paulo Moekotte
Arie Olthof
Pepijn Paalvast
Renée van Schoonhoven
Hartger Wassink
Judith Weekenborg

Vaste medewerkers

Jaap Nelissen
Rudi Schollaert
Roger Standaert
Marc Vermeulen
Willem de Vos
Sietske Waslander

Lay-out en Vormgeving

Marie-José Verstappen
marie-jose@kloosterhof.nl

Marketing

Eric Vullers
T. 0475-597151
eric@kloosterhof.nl

Abonnementen/Administratie

De Nieuwe Meso is een vakblad dat 4x per jaar wordt uitgegeven. De abonnementsprijs bedraagt €25,- bij een digitaal abonnement. Neem nu een digitaal abonnement via denieuwemeso.nl

Abonnementsprijs bij een papieren abonnement bedraagt €79,50 en is af te sluiten via yvonne@kloosterhof.nl.

Voor meer informatie, aanmelden, wijzigingen:

Yvonne van Pol
T. 0475-600944
yvonne@kloosterhof.nl

Verschijningsdata en digitaal beschikbaar

Jaargang 11
Nr. 2 5 juni 2024
Nr. 3 18 september 2024
Nr. 4 4 december 2024

Aanleveren kopij

Auteursinstructies kunnen worden opgevraagd via redactie@denieuwemeso.nl

Reserveren en aanleveren advertenties uiterlijk 4 weken voor verschijningsdatum

© De Nieuwe Meso.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Uitgever en redactie verklaren dat deze uitgave op zorgvuldige wijze en naar beste weten is samengesteld; evenwel kunnen uitgever en redactie op geen enkele wijze aansprakelijkheid aanvaarden voor de juistheid of volledigheid van de informatie.

SUAS

Opleidingen
& Trainingen

Master Educational Leadership

Geef leiding aan innovatie in het onderwijs

Onze visie is dat leiderschap zich niet beperkt tot leidinggevendenden. De master is er voor schoolleiders én gedreven professionals die willen vernieuwen. Het onderwijs heeft jouw leiderschap nodig!

DAAROM KIES JE VOOR SUAS:

- ✓ Flexibiliteit: Bepaal zelf je studietempo met de modules.
- ✓ Praktijkgericht: Werk aan je eigen casus.
- ✓ Betrokkenheid: Krijg les van een warm team docenten.
- ✓ Zekerheid: Volg een online proefles voor je beslist.
- ✓ Kwaliteit: Verkozen tot de Beste Opleider van 2023.

**Nieuwsgierig geworden?
Scan de code!**

SUAS.nl

Schoolleider en bestuurder: hoe ga jij dit school- jaar verder groeien?

Het nieuwe schooljaar is weer begonnen!
Je hebt energie getankt en wellicht ook al
nagedacht over je persoonlijke doelstellingen
voor het nieuwe schooljaar.

Het diverse professionaliseringsaanbod van
de VO-academie ondersteunt jou om verder
te groeien in je leiderschap. Van inspirerende
masterclasses en intensieve leertrajecten tot en
met intersectorale leernetwerken en collegiale
bestuurlijke visitaties.

**Scan de QR-code
en bekijk het nieuwe
leeraanbod.**

